

Journal of Social Sciences

Volume 32 | Issue 1

Article 1

2001-01-01

บทบรรณาธิการ

บรรณาธิการ

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/cujss>

Part of the [Social and Behavioral Sciences Commons](#)

Recommended Citation

บรรณาธิการ (2001) "บทบรรณาธิการ," *Journal of Social Sciences*: Vol. 32: Iss. 1, Article 1.

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/cujss/vol32/iss1/1>

This Editorial is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Social Sciences by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

บทบรรณาธิการ

‘มีอะไรใหม่ๆ ไหม ?’

“ในยุค Post-World Trade Center”

เข้าสู่ปี 2000 มาจะครบ 2 ปีแล้ว หลายคนสงสัยว่า “มีอะไรใหม่ๆ ในโลกสังคมศาสตร์หรือไม่ ?” หลายคนนึกถึง “postmodern” หรือ “the End of Ideology” หรือ “the End of History” หลายคนไปถึงขนาดอ้างว่า บัดนี้มันถึงยุค “post-postmodern” แล้วด้วยซ้ำ แต่นั่นมันเป็นเรื่องนามธรรมความคิด ใครจะคิดอย่างไร ก็คิดไปได้ทั้งนั้น จะพุ่งชานแคไหนด ก็คงไม่มีใครไปบอกได้ว่ามันถูกหรือผิดร้อยเปอร์เซ็นต์อย่างไร แต่ที่ไม่มีใครเถียงได้แน่ๆ และเป็น “รูปธรรม” ที่สุดก็คือ ทุกวันนี้ เรากำลังอยู่ในยุค “Post-World Trade Center” หรือ “ยุคหลังเวิร์ลเทรด” คือ มันเป็นยุคที่สิ้นสุดตึกเวิร์ลเทรด และการสิ้นสุดถล่มทลายของตึกเวิร์ลเทรดนี้จะเป็นสัญญาณบ่งบอกการเข้าสู่ยุคอะไรใหม่ๆ ทางความคิดก็คงต้องดูกันไป เพราะเมื่อสิบปีที่แล้ว เมื่อกำแพงเบอร์ลินถูกถล่มลง Francis Fukuyama และอีกหลายๆ คนเชื่อว่า เรากำลังเข้าสู่ “the End of History”! ครานี้ มันจะกลายเป็น “the End of (...Modern/?.?) History” หรืออย่างไร ก็คงต้องดูกันต่อไป

บทความต่าง ๆ ที่ท่านกำลังจะได้อ่านต่อไปนี้เป็นบทความที่ส่งสัญญาณอะไรบางอย่างแก่โลกสังคมศาสตร์ นั่นคือ ความคิดใหม่ ๆ กำลังจะมาแทนที่ความคิดเก่า ! และความคิดใหม่ที่ว่านี้จะใหม่จริงแค่ไหน ก็คงต้องแล้วแต่จุดยืนทางปรัชญาความคิดของแต่ละท่าน

บทความแรกเป็นบทความของศาสตราจารย์ Renate Holub ผู้อำนวยการโครงการสหวิทยาการศึกษา แห่งมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย-เบอร์คลีย์ สหรัฐอเมริกา และเป็นผู้เชี่ยวชาญปรัชญาความคิดของอันโตนิโอ กรัมสกี และเฟมินิสต์ Holub (โฮ-ลูป) ได้ฉายภาพให้เห็นวิวัฒนาการการกำเนิดองค์ความรู้ที่เรียกกันว่า “สังคมศาสตร์” โดยไล่กลับไปหานักคิดสำคัญสามคนตั้งแต่ยุคกลางมาจนถึงศตวรรษที่สิบเจ็ด เธอได้ทำให้เราได้รู้จัก Ibn Khaldun นักปราชญ์ของโลกอิสลามที่มีชีวิตอยู่ในช่วง ค.ศ. 1332-1406 ที่จัดได้ว่ามีความคิดในแบบ “Enlightenment” มาก่อนฝรั่งตาน้ำข้าวตั้งนานแล้ว แต่เหตุผลที่เราไม่รู้จักก็คงอยู่ที่ว่า การศึกษาของเรานั้นตกอยู่ในกระแสของฝรั่งตะวันตกเสียแทบร้อยละร้อย จากการที่เราตกอยู่ภายใต้อิทธิพลครอบงำของตะวันตกอาจทำให้เราคิดว่าคนสีผิวและคนเอเชีย นั้น “โง่” กว่าฝรั่ง และไม่เคยมี “Enlightenment” กับเขาเลย

ข้างสอดคล้องกับสภาวะสงครามระหว่างกองทัพอันตันสมัยสุดขีดของสหรัฐฯ กับกองทหารสามัญธรรมดาของฝ่ายอิสลาม-ทาลิบัน-อัฟกานิสถาน งานของ Holub ช่วยให้เราเห็นว่า Ibn Khaldun หรือนักคิดแห่ง “the Islamic Enlightenment” คือนักคิดคนแรกที่ตระหนักสนใจในการมีอยู่ของสิ่งที่เรียกว่า “ข้อเท็จจริงทางสังคม” (social facts) และเขาสนใจที่จะทำความเข้าใจในสภาวะการมีระเบียบและไร้ระเบียบของสังคม และอีกร้อยปีต่อมา วิลัยท์สันด์ดังกล่าวของ Ibn Khaldun ได้มาปรากฏอีกครั้งหนึ่งในความคิดของนักคิดคนสำคัญชาวอิตาเลียนที่คนส่วนใหญ่รู้จักเขาในนามของ “ทายาทอสูร” เขาผู้นั้นคือ Niccolo Machiavelli (1469-1527) ที่สนใจในเรื่องอำนาจและการใช้อำนาจ

ในการควบคุมความเป็นไปในทางการเมืองและสังคม Holub ชี้ให้เห็นว่า ในทัศนะของ Machiavelli อำนาจทางการเมืองจะมีเสถียรภาพหรือไม่ขึ้นอยู่กับ “การยอมรับ” (consensus) แต่อย่างไรก็ตาม อำนาจทางการเมืองจะ “ชอบธรรม” หรือไม่นั้น ในที่สุดแล้วขึ้นอยู่กับ การควบคุมกำลังทหาร และเหล่าทหารที่เชื่อหรือเอาตัวของพวกเขามาเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นอะไรร่วมกันของคนในพื้นที่นั้น (ภาษาและวัฒนธรรม) ซึ่ง Holub ใช้เรียกว่า “มายา” (myth) ทหารพวกนี้จะมีความเหนือกว่าพวกที่ไม่อยู่ใน “มายา”

และต่อจาก Machiavelli ก็คือ Giambattista Vico (1664-1744) นักคิดคนแรกที่แยกระหว่าง “natural sciences” ออกจาก “human sciences” อย่างชัดเจนเป็นระบบ โดย Vico ให้เหตุผลว่า พระผู้เป็นเจ้าสร้างโลกและธรรมชาติ ดังนั้น พระองค์เท่านั้นที่จะเป็นผู้ที่รู้กฎและเหตุผลสุดท้าย มนุษย์เป็นผู้สร้างโลกทางสังคมขึ้น ดังนั้น กฎหรือธรรมชาติของสังคมจึงเป็นสิ่งที่ “ผู้สร้าง” ย่อมสามารถเข้าใจและกำหนดได้ Holub ได้กล่าวถึงประโยคที่สรุปความคิดรวบยอดของ Vico นั่นคือ “verum-factum convertuntur” หรือ “ข้อเท็จจริงกับความจริงเป็นสิ่งที่สลับสับเปลี่ยนกันได้” และข้อความที่ชี้ให้ Vico เป็นบิดาของสังคมศาสตร์ก็คือสิ่งที่เขากล่าวไว้ นั่นคือ “สังคมที่อยู่เหนือปัญหาทั้งปวง คือ โลกแห่งรัฐและสังคมนั้นถูกสร้างขึ้นโดยมนุษย์ชายและหญิง และเราสามารถพบและเข้าใจหลักการเหตุผลในการกำเนิดนั้นได้จากการขยายมานความคิดของเรา จะว่าไปแล้ว นักปรัชญาที่ไม่สนใจศึกษาเรื่องราวปรากฏการณ์ธรรมชาติจะไม่สามารถเข้าถึงความจริงสุดท้ายได้ เพราะพระผู้เป็นเจ้าเท่านั้นที่รู้ ส่วนผู้ที่ละเลยที่จะศึกษาโลกแห่งรัฐ ชาติและสังคม นั้นก็แปลก เพราะจริง ๆ แล้ว มนุษย์ต่างหากคือผู้ที่จะสามารถเข้าใจธรรมชาติของสังคมการเมืองได้ เพราะเขาเป็นผู้สร้างมันขึ้นมา”

แต่ประเด็นสำคัญในงานของ Holub ที่แทงใจของผม (ถ้าไม่แทงคนอื่นก็ขอโทษด้วยครับ) คือ การที่เธอบอกว่า สังคมศาสตร์สมัยใหม่ก็คือ ปรัชญา

การเมืองในอดีตนั่นเอง ถ้าจะถามว่า มี “สังคมศาสตร์ใหม่” ในความคิดของ Holub หรือไม่ ? ตอบได้เลยว่า “มี” และเธอได้อธิบายพัฒนาการของสังคมศาสตร์ว่ามีตั้ง “4 ชีวิต” และโฉมหน้าที่สามและที่สี่ของสังคมศาสตร์น่าจะเป็นคำตอบที่ดีให้กับ “วิกฤตโลก” ที่ดำรงอยู่ในขณะนี้ Holub ยืนยันว่า ไม่มีความรู้ที่เป็นกลาง ความรู้สัมพันธ์กับอำนาจเสมอ คำถามหรือปัญหาต่อความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นหัวใจสำคัญของความคิดตะวันตกมาตั้งแต่แรกเริ่ม ปรัชญาการเมืองแรกเริ่มประกอบไปด้วยปรัชญาและวิทยาศาสตร์ที่ไม่แยกจากกัน และความรู้ทางจริยธรรมกับความรู้ทางการเมืองก็ไม่สามารถแยกจากกัน องค์ความรู้ต่าง ๆ ไม่สามารถแยกจากกันได้ ยิ่งกว่านั้นยังจะต้องมีหลักการและจุดมุ่งหมายร่วมกันด้วย

บทความที่สองของ David Ambuel (รองศาสตราจารย์ทางด้านปรัชญา แห่งภาควิชาปรัชญา แมรี วอชิงตัน คอลเลจ) สอดคล้องกับประเด็นสำคัญในงานของ Holub ไม่น้อย เพราะ David ต้องการที่จะวิพากษ์ปรัชญาการเมืองปัจจุบัน โดยเฉพาะปรัชญาการเมืองตะวันตกกระแสเสรีนิยมอเมริกันของจอห์น รอลส์ (Rawls) ที่จริงชื่อบทความ “*Horror Pleni: Political Philosophy without Politics*” ของ David ก็บ่งบอกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับของ Holub อยู่แล้ว David เห็นว่า องค์ความรู้ที่เรียกว่า ปรัชญาการเมืองในกระแสอเมริกันปัจจุบันนั้น มุ่งแต่เรื่องของเทคนิคและกระบวนการมากกว่าเนื้อหา และจุดมุ่งหมาย เน้นให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิเหนือประเด็นเรื่องความดี ด้วยเหตุผลที่ว่า ความดีเป็นเรื่องที่ไม่สามารถนิยามหรือตอบได้เป็นระบบสากลชัดเจน อันเป็นผลให้ทฤษฎีกับการปฏิบัติยากที่จะเดินร่วมทางกัน ลักษณะของการเน้นที่กระบวนการแต่ฝ่ายเดียวนี้เองที่รู้จักกันในนามของ “proceduralism” และประเด็นนี้เองที่เป็นเป้าในการวิพากษ์ของ David เพื่อมุ่งให้ปรัชญาการเมืองกลับมามุ่งสู่การค้นหาความยุติธรรมและความดี และเนื่องจาก David เป็นผู้เชี่ยวชาญปรัชญาการเมืองกรีกโบราณ และได้ทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกเกี่ยวกับ

กว่าจะถึงลำพังอยู่กับ ‘โมเดล’ ดังนั้น บทความเรื่อง “ศึกษาประวัติศาสตร์การเงินจาก “The Great Depression” ของสมภพน่าจะเป็นกุญแจไขไปสู่เคล็ดลับในวิสัยทัศน์ของเขาได้เป็นอย่างดี

ความเรียงสุดท้ายคือเป็นบทความพิเศษเขียนถึงการเมืองไทยจากสายตานักปรัชญาการเมืองอเมริกัน บทความของ David ที่เราได้รู้จักเขาแล้วจากบทความเกี่ยวกับสถานะปัจจุบันและอนาคตของปรัชญาการเมืองตะวันตก หลังจาก that David ได้ใช้เวลาวิจัยในสังคมไทยอยู่พักใหญ่ในฐานะนักวิชาการทุนฟูลไบรท์ วรรณกรรมมองบางอย่างเกี่ยวกับการเมืองไทยก็ได้เกิดขึ้นในความคิดของเขา อันทำให้เขาสะท้อนมันออกมาในบทความที่ชื่อว่า “ประชาธิปไตยแบบพุทธและการปกครองที่มีกฎกติกา” David เห็นความประหลาดของความคาดหวังและความต้องการประชาธิปไตยของสังคมไทย ในขณะที่ประชาธิปไตยในตะวันตก นั้นมุ่งเน้นเรื่องสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค ความเป็นสังคมพหุ ความหลากหลาย แต่คนไทยมุ่งหวัง การปราบคอร์รัปชัน พัฒนาประชาสังคม ความโปร่งใส กระจายอำนาจ ซึ่งดูจะแตกต่างจากความคาดหวังและความเข้าใจประชาธิปไตยของตะวันตก David เรียกประชาธิปไตยไทยว่าเป็นประชาธิปไตยแบบพุทธ (Buddhist Democracy) และเขายังพิจารณาไปถึงที่ค่านิยมและคตินิยมแบบพุทธ ที่จะว่าไปแล้ว มิได้เห็นความสำคัญของ “กฎเกณฑ์” เพราะกฎเกณฑ์อันได้แก่ ศีลข้อปฏิบัตินั้นเป็นแค่หนทางมากกว่าจะเป็นเป้าหมาย ในขณะที่กฎกติกาหรือกระบวนการนั้นเป็นหัวใจสำคัญของประชาธิปไตยฝรั่งอย่างที่เราได้รู้จักในนามของ “proceduralism” มาแล้วในบทความที่สองในวารสารฉบับนี้ David เห็นว่า สำหรับพุทธศาสนานั้น เมื่อใครก็ตามที่บรรลุแล้ว ก็จะอยู่เหนือ “กฎเกณฑ์ใดๆ ทั้งปวง” ดังนั้น เมื่อพิจารณารวมๆ แล้ว จะมีความขัดแย้งระหว่างประชาธิปไตยแบบพุทธกับประชาธิปไตยแบบฝรั่งอยู่ไม่น้อย แต่เหตุการณ์จะลงเอยอย่างไร ก็คงต้องไปติดตามอ่านกันเอาเองดีกว่านะครับ

เอเธนส์นั่นเอง !

ในบทความเรื่อง *"Planning and Differences: Alternative to Deliberative and Social Mobilization Planning"* พิชญ์ได้นำเสนอ ทฤษฎีและแนวปฏิบัติเรื่องการวางแผนในปัจจุบัน อันได้แก่แนวทฤษฎีที่เน้น ความเห็นพ้องต้องกัน กับแนวที่เน้นความขัดแย้ง ทฤษฎีใหม่ที่พิชญ์พยายาม สร้างขึ้นก็คือการเอาทั้งสองแนวการศึกษามาวิพากษ์และบูรณาการเข้าด้วยกัน โดยเขาจะใช้ตัวแบบแพลนนิ่งแนว social constructivist ของ Innes และของ Habermas เป็นหลัก เพราะพิชญ์เห็นว่า เป้าหมายสำคัญสูงสุดของการวางแผน คือการมุ่งขยายขอบเขตและการเปิดพื้นที่สาธารณะ ไม่ใช่เรื่อง "ความเห็นพ้อง" หรือ "จริยธรรมการสื่อสารในฐานะที่เป็นเหตุผล" การวางแผนเป็นเรื่องที่แยก ไม่ออกจากการเมือง เพื่อที่จะเป็นหลักประกันว่า พวกที่ถูกกีดกันหรือพวกชาย ขอบจะมีส่วนในพื้นที่สาธารณะ

บทความเกือบสุดท้ายคือ บทความที่สมภพ มานะรังสรรค์ นัก เศรษฐศาสตร์ชื่อดังของเมืองไทย ถ้าหลายท่านจะคุ้นงกับการที่บ้านเราดูเหมือน จะมีนักเศรษฐศาสตร์ "ชื่อดัง" มากมายเหลือเกิน ขอบอกว่าไม่ต้องสับสนครับ ถ้าจะเน้นไปที่นักเศรษฐศาสตร์ที่สื่อรุมตอมกันจน (นักวิชาการท่านนั้น ๆ) ไม่ต้อง ทำอะไรวัน ๆ หนึ่ง ก็มีเพียงสองท่านในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยสมัยใหม่ (ที่ ใหม่สด ๆ ร้อน ๆ) นั่นคือ สมชาย ภคภาสวดิ์ ที่ท่านเป็นดาวเจิดจรัสแสงให้ สัมภาษณ์ตลอด ทุกลมหายใจยามเมื่อเศรษฐกิจกำลัง "ขาขึ้น" แต่เมื่ออยู่ไปอยู่มา เศรษฐกิจไทยมันเริ่มเมื่อยหรืออย่างไรไม่ทราบได้ มันก็ "เดินลง" เอาดื้อ ๆ ไม่ ยอมไต่ขึ้นอีกต่อไป และยามนั้นแหละที่ สมภพ มานะรังสรรค์ ก็ "ขึ้น" สวนทางกับ "ขาลง" ของเศรษฐกิจ เพราะสมภพได้พูดถึงปัญหาเศรษฐกิจไทยมาตั้งมนาน แล้ว แต่ไม่มีใครฟังเท่าไรในยามดัดหน้าหาน้ำมิด นักเศรษฐศาสตร์อย่างสมภพ ยืนย่นอยู่เสมอว่า นักเศรษฐศาสตร์ควรศึกษาเศรษฐกิจจากประวัติศาสตร์มาก

รัฐศาสตร์ จุฬาฯ ได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม สมแล้วกับการเป็นมาร์คซิสต์ที่จะวิพากษ์อะไรก็ตามแต่จะต้องไม่ลืม “วิพากษ์สถานะแวดล้อมของตัวเองด้วย”

อนึ่ง จะว่าไปแล้วบทความถึงสี่บทความในวารสารฉบับนี้อันได้แก่บทความของ Holub, Ambuel, Taylor, และ Callahan ต่างก็มี Foucault เป็นตัวอ้างอิงร่วม และนี่อาจจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงอนาคตสังคมศาสตร์ได้ชัดกว่าที่ประจักษ์ในเนื้อหาของนักวิชาการทั้งสามเสียอีก !

ต่อมา บทความเกี่ยวกับ “แพลนนิ่งและความแตกต่าง ทางเลือกของการวางแผน” ของพิชญ พงษ์สวัสดิ์ อาจารย์หนุ่ม (สุด) ของภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาฯ ผู้ที่กำลังทำปริญญาเอกทาง Urban Planning ที่มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย-เบอร์คลีย์ บางคนอาจสงสัยว่า ทำไมอาจารย์ทางรัฐศาสตร์ถึงไปเรียนปริญญาเอกทาง “ผังเมือง” เหตุผลน่าจะอยู่ในหัวเรื่องของบทบรรณาธิการอยู่แล้ว นั่นคือ “มีอะไรใหม่ๆ ไหม ?” คำตอบก็คือ เดียวนี้ความเป็นรัฐศาสตร์มันพัฒนาไปมากแล้ว และเรื่อง “ผังเมืองและการจัดการกับเรื่องราวของความเป็นเมืองหรือนคร” นี่แหละคือ รัฐศาสตร์ในศตวรรษใหม่ เพราะการจัดแบ่งสรรพื้นที่คือการกำหนดความเป็นไปของเรื่องราวต่างๆ ในเมืองไม่ว่าจะเป็นเรื่องการจัดการทางวัฒนธรรม สัตว์ ประเภทของคน อาชีพ เพราะถ้าเราลองนึกดูว่า คนประเภทหนึ่งคงต้องอยู่รวมกันบริเวณที่มีแพลตฟอร์มสาธารณะ และไปอยู่แถวสุขุมวิทไม่ได้ (แต่ถ้าเป็นสุขุมวิทที่เลยออกไปชลบุรี ระยอง ก็พอไหว) หรือคนกระเหรี่ยงจะต้องอยู่แถวพระประแดง เป็นต้น ดังนั้น การจัดสรรพื้นที่ก็เท่ากับ “การจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม” (David Easton) หรือเรื่อง “ผังเมือง” คือ “หัวใจของการเมือง” นั่นเอง และถ้าจะว่าไปแล้ว มันก็คงจะเป็นของใหม่สำหรับคนใหม่ๆ แต่สำหรับคนเก่าๆ อย่างตัวผมมันไม่ใหม่เลย และออกจะเก่ามากเสียด้วยซ้ำ เพราะเมื่อสองพันกว่าปีมาแล้ว จาก Politics ของ Aristotle เขาได้กล่าวไว้ว่า Hippodamus คือ นักปรัชญาการเมืองคนแรก เพราะ Hippodamus คือ ผู้จัดแจงการวางแผนวางผังเมือง

เป็นจริงตามฝันหรือเปล่า ก็ไม่มีใครรู้ได้”

ดูเหมือนสังคมไทยก็จะเป็นอย่างที่ Fukuyama ว่าไว้เหมือนกัน เพราะในยามที่เราประสบความสำเร็จในทางเศรษฐกิจจนนักเศรษฐศาสตร์บ้านเรากันคิดว่า สังคมไทยเป็นนิคส์ไปแล้ว หรือเป็นเสือตัวที่สิบเอ็ด (ขาดองเหล้าตราเสือสิบเอ็ดตัว!!) เราไม่เคยมีข้อกังขากับความเป็นสมัยใหม่หรือโลกาภิวัตน์เลยแม้แต่น้อย แต่เมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ปฏิกริยาสั่นไหวอย่างที่เราตั้งฉายาก็ทำให้นักวิชาการ “รู้สึก” เรื่องชาตินิยมขึ้นมาทันที การกลับไปเน้นเรื่องการปิดตัวเอง การมีเศรษฐกิจพอเพียงก็ผุดขึ้นมาทันทีในยามที่ลมพัดหวน

ท่านผู้อ่านคงอยากรู้ว่า ใจในฐานะที่เป็นมาร์กซิสต์จะอธิบายปรากฏดังกล่าวนี้อย่างไรในบทความของเขาใช่ไหมครับ ?

ผิดถนัด ! เพราะเหตุผลที่ใจยกประเด็นดังกล่าวขึ้นมา เพื่อชี้ให้เห็นถึง “อาการของประชานิยมนักวิชาการ” และกล่าวอ้างถึง “ความเป็นกลางของความรู้” ซึ่งทำให้เราเห็นท่าที่ร่วมกันบางอย่างในจุดยืนทางวิชาการของใจและ Holub และนอกจากจะวินิจฉัยแล้ว ใจก็ยังนำเสนอ “มาร์คซิสต์” ในฐานะที่เป็นแนวความคิดสำหรับศตวรรษที่ 21 หลายคนคิดว่า “มาร์คซ์ตายแล้ว” ถูกต้องเลยครับ! แต่ถ้าใครคิดว่า “มาร์คซิสต์ตายด้วยนั้น” ผิดถนัด เพราะพลังในการวิเคราะห์ วิพากษ์และอธิบายเหตุการณ์ของมาร์คซิสต์นั้นยังเต็มเปี่ยมและถูกทำให้เป็นรูปธรรมชัดเจนสำหรับการเรียนการสอนทางรัฐศาสตร์สำหรับคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยโดยใจและเพื่อนอาจารย์ร่วมอุดมการณ์ของเขา นอกจากนั้น บทความของใจยังชี้ไปที่ปัญหาการเรียนการสอนในคณะ

Francis Fukuyama, *The End of History: the Last Man*. New York: The Free Press, 1992. “The West has won: Radical Islam can't beat democracy and capitalism,” *The Guardian*, 10 October 2001.

ใจเริ่มต้นบทความของเขาด้วยข้อสังเกตที่ว่า “ก่อนที่จะเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 นักวิชาการไทยที่มีชื่อเสียงมักจะเสนอแนวคิดในทำนองที่ว่า ‘ยุคนี้เป็นยุคใหม่แห่งโลกาภิวัตน์ การปิดกั้นประเทศกระทำไม่ได้อีกแล้ว และระบบทุนนิยมตลาดเสรีได้พิสูจน์ตนเองว่าเหนือกว่าระบบอื่นทุกระบบ’ แต่พอเกิดวิกฤตเศรษฐกิจขึ้นมึนักวิชาการไม่น้อยที่หันมาชื่นชมในนโยบายเศรษฐกิจแบบชาตินิยมที่เสนอให้ปิดประเทศและหันหลังกับระบบตลาดเสรี” ใจแสดงความเห็นต่อการสนับสนุนนโยบายเศรษฐกิจชาตินิยมดังกล่าวว่า “การเปลี่ยนใจไม่ใช่เรื่องผิดถ้าการเปลี่ยนใจนั้นกระทำบนพื้นฐานการวิเคราะห์เหตุผล ตรงกันข้าม การเปลี่ยนใจแบบนี้เป็นการกระทำที่แสดงความกล้าและความจริงใจ แต่ถ้าการเปลี่ยนใจเพียงแต่เป็นการโบกไปโบกมาของใจไม่ตามกระแสลมเพราะไร้จุดยืนและไร้การวิเคราะห์ ก็จะต้องแสดงถึงจุดอ่อนของ ‘ประชาคมนักวิชาการ’

จะว่าไปแล้ว “การโบกไปโบกมาของใจไม่ตามกระแสลม” นี้ Fukuyama ผู้สนับสนุนประชาธิปไตยเสรีนิยมและทุนนิยมด้วยก็มีคำอธิบายในเรื่องนี้เหมือนกัน จะเห็นได้ว่า ทั้งฝ่ายซ้าย (ใจ) และฝ่ายขวา (Fukuyama) ต่างก็เห็นความไม่ชอบมาพากลของ “นโยบายชาตินิยม” ที่อาจจะกลายเป็น Fascism หรือ “เผด็จการศาสนาหัวรุนแรง” (religious fundamentalism) ไปเมื่อไรก็ไม่รู้ได้เหมือนกัน Fukuyama ยังยืนยันยังไม่สั่นคลอนกับแรงลม แม้ว่า มันจะขีดเอาตึกเวิร์ลเทรดและคร่ำชีวิตคนไปกว่าห้าหกพันคนไปในนิวยอร์ก เพราะเขาเชื่อว่า อย่างไรก็ตาม กระแสความเป็นสมัยใหม่ในแบบทุนนิยมและประชาธิปไตยตะวันตกจะยังคงอยู่ยั่งยืนยง ส่วนพวกที่ “สั่นคลอนยามเมื่อลมพัดโหม” นั่นคือพวกที่ล้มเหลวกับกระบวนการความเป็นสมัยใหม่ เมื่อไม่ได้อย่างเขาหรือสู้เขาไม่ได้ ก็เลยกลายเป็น “พวกกองุ่นเปรี้ยว” ปฏิเสธว่าของเขาไม่ดี แต่ก็ไม่สามารถหา “อะไรใหม่ๆ” มาทดแทน “ความเป็นสมัยใหม่ของตะวันตก” ทำได้แต่สิ้นใจไปมา “ยามเมื่อลมพัดโหม” หาอดีตในจินตนาการ (nostalgia) ที่มีจริงและ

สังเกตได้จากการที่ทั้งสองต้องมีอะไรยุ่ง ๆ กับคำว่า “แพลนนิ่ง-planning” ทั้งคู่
จะว่าไปอีกแล้ว วิทยานี้ก็เป็นวิชาที่กำลังมาแรง เพราะขนาด “น้องแบม” หรือคุณ
จินิสตา ลิวเจลิมวงค์ นิติรัฐศาสตร์ จุฬาฯ รุ่น 43 คนดังทางการเมืองของเรา
ก็ยังไปจบ “Urban Planning” จาก the London School of Economics
and Political Science, U.K. กับเขามาเหมือนกัน

งานของจิมมาในทำนองคล้าย ๆ กันกับของ Holub ซึ่งถ้าใครอ่าน
บทความหนึ่งแล้วก็น่าที่จะอ่านอีกบทความหนึ่งเสริมกันไปเป็นยาชูกำลังทาง
ปัญญาได้ดีเพราะทั้งสองมีตัวอย่างอิงร่วมกันอยู่บ้างแต่สำหรับแฟนแนวโพสต์โมเดิร์น
ห้ามพลาดงานของจิม เพราะมีทั้ง Foucault, Harvey, de Certeau และ
รวมถึงธรรมกายที่ก็เล่นเรื่อง “knowledge-power” ให้เห็นกันจะเจเลย

เมื่อใคร ๆ เขาเขียนบทความที่พยายามบอกถึงอนาคตขององค์ความรู้
ของตัวเองกัน ใจ อึ้งภากรณ์ นักวิชาการผู้จริงจังและกล้าหาญที่จะประกาศ
ความเป็นมาร์กซิสต์ของตนก็มาเปิดใจกับอนาคตของลัทธิมาร์กซ์ของเขาด้วย
เหมือนกัน แน่نونว่า เมื่อเข้ายุค “หลังดึกเวร์ลเทรดกลม” หรือ “Post-World
Trade Center” แล้ว อะไร ๆ มันก็ย่อมเป็นไปได้ เพราะดูเหมือนว่า มันมี
สัญญาณเปิดทางหรือสัญญาณไฟเขียวอะไรบางอย่างแวบ ๆ อยู่ มันอาจจะเป็น
“the End of History” อย่างที่ Francis Fukuyama ประกาศเรื่อยมา
ตลอดสิบกว่าปีมานี้ว่า มันเข้าสู่ยุคสุดท้ายของประวัติศาสตร์มนุษยชาติแล้ว นั่น
คือ ยิ่งไง ๆ มันก็ต้องลงเอยด้วย “ความเป็นสมัยใหม่” ของโลกตะวันตก ดอกไม้
ประชาธิปไตยเสรีนิยมและเศรษฐกิจทุนนิยมจะบานไปทั่วไม่ว่าใครจะ “ยินดียินยอม
หรือบังเอิญ” ก็ตาม เพราะในสายตาของ Fukuyama มัน “ไม่มีปัญหา” อะไร
อีกแล้ว

แต่สำหรับหลาย ๆ คนและอาจรวมถึงใจ อึ้งภากรณ์ “the End of
History” มันอาจจะเป็น “the End of (Bourgeois) History” ก็เป็นไปได้

โพสท์โมเดิร์นอีกสองเล่มที่มองอะไรคล้าย ๆ กับที่จิมมอง นั่นคือ *Postmodern and Ethics* ของ Zigmund Baumann โดยเฉพาะหน้า และหนังสือโพสท์โมเดิร์นของ IR. หรือความสัมพันธ์ระหว่างประเทศชื่อ “*Inside/Outside international relations as political theory*” ที่เขียนโดย R.J.B. Walker ซึ่งการอ่านงานของจิมจะช่วยให้เราทำความเข้าใจกับหนังสือทั้งสองได้ง่ายขึ้น เพราะจิมเขียนอะไรที่เป็นเรื่องราวใกล้ตัวคนไทยอย่างเรา ๆ โดยใช้แนวโพสท์โมเดิร์น เพราะบางทีถ้าไปอ่านงานที่ยกกรณีใกล้ ๆ ตัวมาอย่างของ Baumann หรือ Walker เลย อาจทำให้เราไม่เข้าใจ และพาลพาโลไปกับแนวคิดโพสท์โมเดิร์นไปเลย ทั้ง ๆ ที่แนวคิดมันก็ยังพอใช้ได้ แต่ตัวอย่างมันไม่สมพ้องกับความคิดจินตนาการคนธรรมดาไม่สากอย่างไร ๆ ! ใครสนใจการใช้ทฤษฎีเรื่อง “พื้นที่” หรือ “สเปซ” อันเป็นคำฮิตติดปากอีกคำหนึ่งของบรรดาไก้และอันธพาลตามมหา’ลัยในยุค “Post-World Trade Center” ก็ควรอ่านงานของจิม เพราะจิมเขาเอาทฤษฎี “สเปซ” ของ Edward W. Soja มาใช้ “ให้เห็นให้เป็นตัวอย่าง ให้หันมาดูให้รู้ชะบ่าง เพื่อเป็นแนวทางให้เธอคนเดียว !” (ดัดแปลงจากเนื้อร้องเพลง “ข้าวเย็น” ของอัสนี-วสันต์ อัลดัม “บางอ้อ”) Soja เป็นเจ้าพ่อภูมิศาสตร์กระแสโพสท์โมเดิร์น และเป็น Professor of Urban Planning แห่งคณะ School of Public Policy and Social Research ที่ UCLA ว่าไปแล้วคณะและสิ่งที่พิชญ์กำลังศึกษาอยู่ก็เป็นเรื่องเดียวกัน ๆ กันกับ Soja เหมือนกัน

1 Soja, E.W. *Postmetropolis: Critical Studies of Cities and Regions*. Oxford: Basil Blackwell, 2000.

Soja, E.W. *Thirdspace: Journeys to Los Angeles and Other Real-and-Imagined Places*. Oxford: Basil Blackwell. 1996; Scott, A.J and E.W. Soja, eds. *The City: Los Angeles and Urban Theory at the End of the Twentieth Century*. Berkeley: University of California Press. 1996; Soja, E.W. *Postmodern Geographies: The Reassertion of Space in Critical Social Theory*. London: Verso Press, 1989.

บิลเป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่องจีน เขาจึงนำจีนมาใช้เป็นกรณีศึกษาสำหรับการบอกกล่าวถึงการศึกษา IR ในยุค “Post-World Trade Center” และนำปัญหาความสัมพันธ์เรื่อง “ตัวเรากับคนอื่น” (Self/Other Relations) ในนโยบายต่างประเทศขึ้นมาอภิปราย

บทความเกี่ยวกับ “โลกาภิวัตน์” ของ Dr. James Taylor น่าจะต่อได้ทันทีกับของบิล จิม (James) นำเสนอบทความเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์และจินตนาการใหม่แห่งความเป็นเมืองจิมเป็นนักวิชาการอาคันตุกะแห่งคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่เคยมีผลงานที่น่าสนใจเรื่องพุทธศาสนาในเมืองไทยกับโพสท์โมเดิร์นในวารสารรัฐศาสตร์สารของรัฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์มาแล้ว เขาเป็นผู้ประสานงานวงอภิปรายในการประชุมไทยศึกษานานาชาติครั้งที่ 8 ซึ่งจะจัดที่จังหวัดนครพนม ในช่วงวันที่ 9-14 มกราคม ปีหน้า วงอภิปรายดังกล่าวมีประเด็นหลักคือจินตนาการแห่งความเป็นเมืองในสังคมไทยและโพสท์โมเดิร์น บทความของจิมเป็นส่วนหนึ่งของหนังสือที่เขากำลังเขียนภายใต้หัวเรื่อง “ความเป็นศาสนาในพื้นที่ของเมืองการจินตนาการพุทธและโพสท์โมเดิร์นในประเทศไทย” กล่าวได้เลยว่า งานของจิมนั้นเป็น “โพสท์โมเดิร์น” จากการที่เขาเล็งสนใจประเด็นความขัดแย้งแตกขั้วระหว่าง “ความเป็นท้องถิ่นกับกระแสโลกาๆ” (local-global) เพราะนั่นมันคือวิธีคิดแบบเก่า หรือแบบสมัยใหม่นั้นเองที่ยังยึดติดอยู่กับปัญหาของตรรกะที่สาละวนอยู่กับการบังคับให้เลือกอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างเพลง “ได้อย่าง/เสียอย่าง” ของอัลนี-วสันต์ เพราะนั่นมันคือ ตรรกะแบบ “either/or” หรือพวกชอบคำโตโก้ ๆ ชอบแหกปากอ้างถึง “binary opposition” โดยที่จิมหันมามองเรื่องเครือข่ายและการสั่นไหวทางพื้นที่ของตัวตน ที่ซึ่งความเป็นท้องถิ่นหรือถิ่นที่จะมีความสัมพันธ์อย่างไม่จำกัดทั้งในทางรูปธรรมและนามธรรมเชื่อมโยงทั้งภายในและภายนอก อันทำให้ไม่มีปัญหาเรื่องพรมแดนเส้นแบ่งระหว่าง “สิ่งหนึ่งกับสิ่งอื่น” ไม่มีปัญหา “ได้อย่าง/เสียอย่าง” เพราะจิมสามารถทำให้เราได้ “ทั้งสองอย่าง/ด้วยกัน” (both/and also) ทำให้นึกถึงหนังสือแนว

สนับสนุนระบอบนาซีมาตั้งคำถามกับปรัชญาการเมืองเสรีนิยมปัจจุบัน ที่ถ้าหากไม่สามารถตอบคำถามดังกล่าวได้ เราคงต้องเผชิญกับการล่มสลายของเสรีนิยม และความเป็นสมัยใหม่ ที่ดูเหมือนจะใกล้เข้าไปทุกทีในยุค “Post-World Trade Center”

ท่ามกลางความครุ่นคิดของการเมืองระหว่างประเทศ เรามีบทความของ William A. Callahan ผู้ดำรงตำแหน่ง Senior Lecturer คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยดาร์เรม (Durham) บิล (William) ได้เขียนบทความดังกล่าวตามคำขอของบรรณาธิการภายใต้ประเด็น “มีอะไรใหม่ๆ ไหม ?” เขาได้นำเสนอการศึกษา IR (International Relations) ใน ศตวรรษที่ 21 โดยจับประเด็นอารยธรรม จริยธรรมและ ความสัมพันธ์ข้ามชาติ (รัฐ) มาพิจารณา บิลเริ่มจากการตั้งข้อสังเกตว่า IR หันมาสนใจเรื่อง ภูมิภาคนิยม หรือ regionalism ที่รูปธรรมคือ EU, NAFTA, AFTA ซึ่งจะว่าไปแล้วก็สะท้อนตัวแบบการเมืองประชาธิปไตยเสรีนิยมออกมาอย่างเห็นได้ชัด ไม่ว่าจะเป็นการจัดองค์การระหว่างประเทศและรูปแบบการปกครองแบบ Republican government ที่ Kant นักปรัชญาการเมือง (ระหว่างประเทศ) ผู้ยิ่งใหญ่ไผ่ฝันไว้ บิลจับประเด็นการจัดระเบียบโลกใหม่ที่เน้นเรื่องวัฒนธรรมและองค์ความรู้ที่ใกล้เคียงกันเป็นเกณฑ์ ซึ่ง Huntington เสนอไว้ในงาน “The Clash of Civilizations” แต่บิลยืนยันไว้อย่างหนักแน่นว่า ถ้าใครเชื่อตาม Huntington แล้วละก็ อย่าหาว่า “บิลไม่เตือนก็แล้วกัน!” ก็อุตสาหกรรมเขียนมาให้อ่านแล้ว ถ้าไม่อ่าน แล้วไปคิดไปเชื่อผิดๆ ตาม Huntington อีก ขยหน้าไปแล้ว จะซื้อคืนก็คงไม่ได้ ต่อให้มีเงินเท่าไร เพราะลงหน้าแตกไปแล้ว มันเรียกคืนไม่ได้ สูญเสียเงินเพียง 100 บาท ซื้อวารสารสังคมศาสตร์ของรัฐศาสตร์ จุฬาฯ แล้วได้อ่านบทความดี ๆ เอาไว้กันหน้าแตก น่าจะคุ้มกว่า !

บิลก็เป็นอีกรายหนึ่งที่ออกมาในแนวโพสต์โมเดิร์นในทาง IR โดยเขาใช้การศึกษาผ่าน “Critical International Relations Theory” และเนื่องจาก

บทสนทนา *the Sophist* ของเพลโต เราจึงได้มีโอกาสเห็นการใช้ความแหลมคมทางความคิดจากปรัชญาการเมืองกรีกโบราณของเพลโตในการศึกษาวิพากษ์ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่ปัจจุบันได้อย่างเข้มข้น ถือเป็นของกำนัลที่สำคัญสำหรับคอปรัชญาการเมืองแท้ๆ ที่ไม่ต้องมีโพสท์โมเดิร์นมาเกะกะให้รำคาญใจ เพราะ David มี “pre-modern” อยู่แล้ว “post-modern” จึงไม่ค่อยจำเป็น !

สืบต่อจาก “*Horror Pleni: Political Philosophy without Politics*” ของ David เราจะพบประเด็นวิพากษ์วิจารณ์ปรัชญาการเมืองกระแสหลักของรอลส์ (Rawls) อีกในงานของธเนศ วงศ์ยานนาวา (เจ้าเก่าแห่งค่ายสิงห์แดง ธรรมศาสตร์) ที่ชื่อว่า “*Carl Schmitt: การเผชิญหน้ากับความลึกลับของสภาวะสมัยใหม่*” อีกทั้งเขายังได้หยิบยกประเด็นคำถามเรื่อง “คนพูดไม่เชื่อในสิ่งที่ตนพูด หรือพูดในสิ่งที่ตนไม่เชื่อ” อย่างที่ Machiavelli เคยกล่าวไว้ในจดหมายถึงเพื่อนของเขา เพราะจะนั่นปัญหาเรื่องเชื่อไม่เชื่อนี้เองที่ธเนศหยิบยกมาเล่นกับปรัชญาการเมืองแบบเสรีนิยม “ความไม่แน่นอนของความ ‘เชื่อ’ แบบเสรีนิยมสามารถที่จะหาการค้ำประกันในความเชื่อของตนว่าจะเป็นอย่างที่ ‘ตลาด’ ยอมรับและ ‘ลูกค้า’ ต้อง ‘ซื้อสินค้า’ ของตนก็คือ การชี้ให้เห็นว่าทางของเสรีนิยมนั้นมิได้นำไปสู่ ‘ความตาย’ แบบเส้นทางความคิดทางการเมืองแบบอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเผด็จการ” และ “การนำเสนอแนวทางความสำคัญของเสรีนิยมจึงอยู่ที่เส้นทางที่ผู้อ่านหรือผู้ซื้อจะต้องเลือกว่าจะมีชีวิตอยู่หรือจะเอาความตาย ความตายที่ไม่มีใครดวลหาแม้ว่าจะจะเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ก็ตาม แต่อย่างน้อยที่สุด ความตายที่ต้องการจะหลีกเลี่ยงนั้นก็คือ ความตายที่เกิดขึ้นจากความรุนแรง อันเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของการเป็นกระฎุมพีตามความคิดเห็นของ Carl Schmitt” และเรื่องการปฏิเสธที่จะอยู่อย่างเสี่ยงตายในแบบฮอบบส์ (Hobbesian) ก็เป็นลักษณะเด่นของความคิดทางการเมืองสมัยใหม่ที่มิบริบทความเป็นสมัยใหม่รองรับที่ธเนศใช้ความคิดของ Schmitt นักคิดผู้

วารสารสังคมศาสตร์ฉบับนี้ (ปีที่ 32 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-มิถุนายน) ก็ยังออกมาล่าช้ากว่ากำหนดอยู่ดี เพราะมันเป็นฉบับสำหรับครึ่งปีที่ผ่านมา ส่วนฉบับที่ 2 ปีที่ 32 ประจำเดือนสิงหาคม-ธันวาคม 2544 ก็กำลังจะคลอດตามมาในระยะเวลาอันใกล้นี้. และขอบอกไว้ก่อนว่า ฉบับหน้าเป็นฉบับสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา

ก่อนจะจบบทบรรณาธิการ ขอส่งข่าวดีว่า ในเวลาอีกไม่ช้าไม่นานวารสารของเราจะเข้าระบบ “on line” สำหรับให้อ่านผ่านทางอินเทอร์เน็ตได้ครับ

สวัสดี